

Isten velünk van.

— Őszi hálaünnepen. —

Zsolt. 46. r. 8. v. «A seregeknek ura velünk vagyunk.»

Réges régen, mikor a hit szerint még boszuálló Isten ült a trónon, mikor az emberiség millióiból az Isten még nemzetet választott magának, mikor a hit szerint e kiválasztott nemzet Izrael vala; réges régen, mikor Izrael földet hóditott, hatalmat keresett, fényre, dicsőségre vágyakozott s mikor egyes kisebb nemzetek eltiprásában, megsemmisítésében, bálványok összetörésében kereste Istennek kedvét: csatazajban, fegyverek villogása, s talán elesett haldoklók sóhajai közt hangzott fel a szó: „a seregeknek ura velünk vagyunk.” Ma tisztultabb hitvilágban, miveltebb korszakban, s talán nemesebb erkölcsök idejében is, külső békében és nyugalomban, őszi hálaünnepünkön veszem ajkaimra: „a seregeknek ura velünk vagyunk!” A múlt és jelen találkoznak a szóban; a csatazaj és béke — e két szélsőség, egyfelé törnek gondolatban; a hajléktalan s talán a viharban megtépett, átázott harcos és a templomban nyugodtan imádkozó találkoznak egy érzelemben. Találkoznak szóban, gondolatban és érzelemben, melyeknek Isten a központja. Istenhez vágyik, benne bizik, reá gondol mindenik. Csak a tiszta, csak az egyéni hit az hát, mely feledve emberi találmányt, világi érdeket, megteremti az emberek közt az egységet, egybeolvasztja az összes vallásokat, felekezeteket!

A réges régen és ma! Mily hosszú idő szállt sirba e kettő között!? S a két határ közt mily sokszor, mily különböző állapotokban és hány millió ajakról hangzott fel e szó: „a seregeknek ura velünk vagyunk!”

E gondolattal indult Jézus nemes munkájára, hogy új eget és új földet teremtsen az ember szellemvilágában; e szavakban megnyilatkozó hit adott neki erőt végig küzdeni az igazság és szeretet harczát, elszenvedni a legkinosabb halált az örök dicsősé-

gért. Megnyilik a tenger mélye, törik az árbocz, recseg a hajó; máglya fenyeget, korbács sujt, az üldözések vihara tombol, de megáll az apostol s kitartanak a keresztények, mert lelküknek talizmánja: az Isten velünk van! . . . Az Isten velünk van! Mint emelkedik e jelszóval a papi uralom s ennek láttára mint zsugorodik össze a lelkiismeret, némul el a szabad szó az ajkakon és vonul önkéntes börtönbe a gondolat és érzelem. Csattognak a fegyverek, szól a harczy riadó, mozog a vén Európa, diadalmát üli a sötétség hatalma; — Isten velünk van! — szól — és patakokban ömlik a vér a szent földért, a szent sirért. Most felszabadul a tiszta hit, a lelkiismeret; előtörnek a tudomány és mivelődés, a nemes honfiaknak és reformatoroknak egész serege „az Isten velünk van“ jelszóval ellátott lobogó alatt; majd ugyancsak ama jelszó alatt a zsarnokság ül diadalmat; képmutató, sötét lelkiismeret vonul be a gyontatószékekbe s ássa alá államok épületét, családok jólétét, békéjét. Itt ifju indul meg egy küzdelemteljes életre nemes vágyakkal eltelve; ott a hosszú harczban kifáradt öreg reménytépette pihen e jelszóval: Isten velünk van! Most a családja fenntartásáért aggodó apa keres e szavakban erősséget, majd a gyermekeivel maradt gyászos anya törli le könnyeit, midőn átnyillalik szivén: az Isten velünk van! Itt a furfang és gonoszság is ajkaira veszi e szavakat, ott meg ettől várja a tépett becsület helyreállítását.

„*Isten velünk van!*“ Oh! mily különböző a cél és helyzet, melyben elhangzanak e szavak az emberek ajkairól, mily különböző érzelmek e szavaknak a forrásai s mily különbözők az érzelmek, melyeket e szavak kiejtése teremt.

Isten velünk van! Így szólok én is hozzátok e hálaünnepen s e szavak igazságából és megismeréséből támadjon e napon keblünkben

- I. hála a multakért Istennek,
- II. remény, bizalom jövőre az embernek.

* * *

Isten velünk van! E szavak valóságából támadjon ma keblünkben *hála a multakért Istennek!* Korunk humanus irányzata rég lobogójára írta, hogy jó tetteidért hálát ne várj senkitől. Azért tette-e ezt, mert ezzel is tüntetni akar cselekedetei önzetlensége mellett,

avagy talán, mert ha a hálát várja is, azt vajmi ritkán, avagy épen sohasem kapja meg? E kérdés eldöntését azokra bizom, kik jótetteik után, bárha sok csalódást s még több méltatlanságot szenvedtek is, nem szüntenek meg a humanus cselekedetek rugóit féltve őrizni keblükben. Tény azonban az, hogy mikor a jóltevő önzetlenségében még hálát sem vár: akkor mégis tulment kissé azon, a mi mindnyájunknak emberi természetünkben gyökerezik. Lelkünk azt sugja, hogy a jóltevőt jótéteményeért elismerés, hála illeti s ki ez elismerés, e hála kifejezését keblünkben el akarja fojtani: az örök adósává kíván minket tenni, lelkünkön örök terhet akar hagyni. Hiszen a lélek épen akkor tuláradozó, mikor jótéteményt fogad el. Aztán keressetek csak lelket, mely bármily nagy önzetlenségében is, ne érezné vagy egyszer, hogy jótetteiért ő csak jóra, vagy legalább is elismerésre érdemes. És tovább füzve gondolatainkat, örök homály fedi: ha vajjon van-e csak egy jóltevő lélek is, melynek bármily kis mértékben is, nem esnék jól, sőt kedvesen, ha elismeréssel, hálával találkozik. Jézust mi aligha tudjuk megközelíteni oly magasan áll felettünk s mégis még az ő lelkének is jól esett, mikor hálával találkozott.

A hála és a jótett a legbensőbb szeretet gyermekei s valljuk meg: a szeretet örökké megérti a szeretetet; a szeretet mindig szeretni fogja a szeretetet, vagyis a jótett megérti és szereti a hálát. A jótett és hála közös forrásból születnek, egymást folyton kísérő édes testvérek, s hol nem követi nyomon egyik a másikat, a hála a jótétet: ott bünnel találkozunk, alapjában, szeretetében megromlott bünös lélekkel.

Az ember aránylag kevés jót tesz, Isten sokat s Istennek ugyan-csak önzetlenek az ő cselekedetei; de azért nem kételkedhetünk, hogy az ő atyai lelkének is jólesik földi gyermekeinek hálája, sőt lelkünk azt sugja: a hálát ő tőlünk el is várja. Sokan, kiket megviselt a csapás és szenvedés, kik a szemük előtt lebegő fátyol miatt nem látnak tul e lét határain, gunyosan, vagy kételkedve kérdik: de hát van-e okunk a hálára?

Van! *Isten velünk van!* s egymagában ez elég ok a hálára. *Isten velünk van!* Emlékezzünk, emlékezzünk! Tél volt, rideg, néma tél s aggódva vártuk az enyhületet, fohászokdtunk a napsugárért, kikeletért s a természet felüté zöld lobogóját a bérczek ormára, a

nap életet lövelt és felhangzott a szabadban millió dalnok harmóniája. Élet pezsdült, munka kezdődött. *Isten velünk van!* E szavakkal hasadtak a barázdák és hullott a mag a termékeny földbe. Csira bomlott, növény fejlődött, virág fakadt s a mag mint Isten áldása hullt és hull kezeink közé! Jöttek megpróbáltatások: aszály, hőség megsemmisítéssel fenyegettek s a megrémült emberiség tanulni kezdett imádkozni. Hulltak áldást adó esőcsöppek s ima tört elő az emberek kebléből. A napsugárban, az eső csöppjében, az örömben és megpróbáltatásban mind csak azt tapasztalhattuk: „*velünk van az Isten!*“

Vesztettél, de fölszáradt könnyed; csalódtál, de meggyógyult szived, közdöttél és győzelmet értél, nem érzed-e? veled volt az Isten! Ott, ott titkos magányodban, midőn megtépett a rágalom, elhagyott mindenki: egy erős kar fölemelt téged; mikor a hirtelen jött csapás alatt összeroskadtál: egy titkos hatalom fölfogott téged; mikor bünöd sulya nyomott s megtörve zokogtál: egy ujj megmutatta irányodat; mikor legszentebb vágyaid, igaz küzdelmeid kétségesekek voltak: egy ellenállhatatlan erő világosságot gyújtott; a betegség végenyészettel fenyegetett, de meggyógyultál: nem érezted-e mindig mindenütt: „*velünk van az Isten!*“ De igen! mert az az erő és hatalom, az a jóság és bölcsesség maga Isten vala velünk mindenütt, mindenben! Emlékezzetek, emlékezzetek! éltetekre, dolgaitokra és a mint látjátok, hogy mindenütt, mindenben veletek volt Isten: éreztétek át, mekkora hálaival tartoztok neki s ez őszi hálaünnepen e hit igazságából: hogy velünk van az Isten, támadjon kebletekben hála a multakért Istennek! Ne féljetekek, ő várja, elfogadja és kedvesen veszi hálátokat; az örök szeretet megérti a ti lelketeknek szeretetét.

* * *

Isten velünk van! Támadjon e szavak igazságából remény, bizalom jövőre az embernek. Ritka ember látja a jövőt fényesnek, legtöbbnyire sötétnek, kétségesnek. Azért van ez, mert nincs szilárd alapja reményeinknek, nincs elég bizalmunk önmagunkban s még kevesebb Istenben. Felette aggódunk sorsunkért s oly események elgondolása, képzelése, melyek talán soha meg sem történnek, örökös zaklatottságban tartják lelkünket. Félünk a veszélytől s a

nehézségek közeledtén összerezzenünk. Gyenge reménynyel, kevés bizalommal uszik át sok ember az életen; még akkor is, ha megtette kötelességét s fárad a munkában. A legtöbbet közülünk nem tanít a múlt. Pedig, ha csak elgondoljuk mindazt, a mit már átélünk; a veszélyeket, nehézségeket, melyeken átgazoltunk; ha látjuk, hogy ott mindenütt velünk volt az Isten, hogy nem annyira mi magunk, mint inkább Isten akarta és eszközölte nekünk javunkat: akkor erős reménynyel, teljes bizalommal nézhetünk jövőnk elébe. Az lesz a jövőben, a mi volt a múltban, azaz: *velünk lesz az Isten!*

Isten velünk lesz! Aggódol a mindennapi kenyérért, a saját és családod tápláltatásáért. A kor igénye vagy talán a neveltetés többet kíván, mint a mennyivel rendelkezel; ne aggódj, nézz Istenben való reménynyel, teljes bizalommal a jövőbe: ki gondoskodott rólad a múltban, gondodat viseli a jövőben is. Hiába való volt becsületes fáradozástok, a munka nem hozta meg gyümölcseit és szükségnek, nélkülözésnek néztek elébe?! Üzzétek el az aggodalmakat: „tekintsetek az égi madarakra, azok nem vetnek, sem aratnak, mégis a ti menyei atyátok eltartja azokat; nemde nem drágábbak vagytok-e ti azoknál?“ . . . Küzdöttél, jót tettél, az önfeláldozásig szerettél s reményeid mindössze omlottak, most már elhagyni készül erőd is, mint elhagytak az emberek, még a barát, a testvér is. Ne, ne add fel még a küzdelmet, a szeretetet, nézz reménynyel, bizalommal a jövőbe: Isten velünk van! Oda lesz tán a jutalom, melyről álmodoztál, de a gondviselés szerint annál egy dicsőbb, egy szentebb jutalom közelít feléd, mely küzdelmeid végén megfizet az összes szenvedésekért. Igazságos, becsületes küzdelmedben előre törtél, vártad hogy eljő végre az a boldog óra, melynek eléréseért összegyűjtötted minden erődöt; most szomorodva, kétségbeesve állsz, távolabb érzed magadat célodtól, mint egykoron: tekints csak reménynyel, bizalommal a jövőbe! Isten velünk van! Hidd ezt s akkor látni fogod, hogy a ködös jövőben az Ur angyala feléd lebegve hozza a boldogságnak csillagoktól fénylő koronáját. Imádkoztál s nem teljesült vágyad; nézd, nézd ott a távol jövőben kérésidre istenibb válasz jó, mint a minőt vártál, reméllettél!

Isten velünk van! E reménynyel, e bizalommal vessen jövőre

és arasson a magvető, tanuljon az ifju, küzdjön a férfiú és szeressen a nő! E bizalommal küzdünk és szenvedünk, sirjunk és örvendezzünk; e reménnyel imádkozzunk, élünk és meghalunk.

A mi volt, az lesz! . . . Isten velünk volt s velünk lesz!
„A seregeknek ura velünk vagyunk!“ Származzék ma keblünkből e hit igazságából hála a multakért Istennek, remény, bizalom a jövőre minden embernek. Ámen.